

eenigermate bevredigend te kunnen beoordeelen moet men zijn werken op het tooneel zien, immers zijn drama's waren nooit bedoeld als leesdrama's. Willen wij ons heden in Strindberg's kunst verdiepen, dan moeten wij ons tot Scandinavië wenden. Het officieele litteraire Zweden, dat jaren lang in zijn belangstelling voor Strindberg verre ten achter stond bij het buitenland, met name bij Duitschland en Denemarken, lost langzamerhand zijn schuld af. Naast goede voorstellingen van b.v. *Meester Olof*, *Paschen*, *Advent* e.a. staan de vertooningen van *Naar Damascus* (Oslo 1934, Stockholm 1937), *Droomspel* (Stockholm 1936) en *Doodendans* (Kopenhagen 1937) overgetelijk in het geheugen gegrift. Is men in de gelegenheid geweest dergelijke, in artistiek opzicht vrijwel volmaakte voorstellingen te zien en Strindberg's kunst te beleven, zoo intens als men misschien alleen maar een Strindberg-drama kan beleven, en heeft men de reacties van het publiek kunnen waarnemen, dan begint men ernstig te twijfelen aan de gangbare meening, dat hij uit den tijd is en, nu ja, toch heusch niet heelemaal toerekenbaar was! Is het ook niet kenmerkend, dat nu nóg een Strindberg-opvoering en de verschijning van een nieuwe studie over zijn persoon of zijn werk aanleiding geven tot hevige discussies? Bij hem kan men zich immers nooit op een generaliseerend standpunt stellen; men moet telkens opnieuw zijn houding bepalen, bij elk van Strindberg's werken, bij elke beoordeeling van zijn persoon of van zijn kunst. Zijn dood heeft daaraan niets veranderd.

Strindberg's litteraire productie is ten nauwste verbonden met zijn persoonlijk leven. Zijn persoon is vrijwel nergens te scheiden van zijn werk. Het is daarom begrijpelijk, dat vele van zijn vrienden, verwanten en vijanden óók, zich gedrongen hebben gevoeld hun persoonlijke aanraking met den beroemden schrijver in boekvorm te publiceeren. Litteratuurhistorici, psychologen en filosofen hebben zich evenmin onbetuigd gelaten: er is een geweldige litteratuur rondom Strindberg ontstaan. De vraag is nu: zijn er nieuwe gezichtspunten geopend? In hoeverre kunnen en moeten wij in het huidige stadium van het Strindberg-onderzoek spreken van een nieuwe belichting van den persoon en de werken van den Zweedschen schrijver? Bij de beantwoording hiervan gaat onze belangstelling uit naar verschillende uitgaven, die gedurende de laatste vijf à tien jaar zijn verschenen.

Van de hand van den jongen Deenschen litteratuurhistoricus Vagn Børge verscheen in 1931 een boekje *Strindberg og H. C. Andersen* (*Der unbekannte Strindberg*, Marburg 1935). Uit dit boek blijkt dat Strindberg, die zichzelf Andersen's leerling noemde, reeds vóór de zoo sterk ingrijpende religieuze Inferno-crisis, dus in zijn naturalistische periode, Andersen formeel trachtte na te volgen, ja zelfs verscheidene van diens sprook-